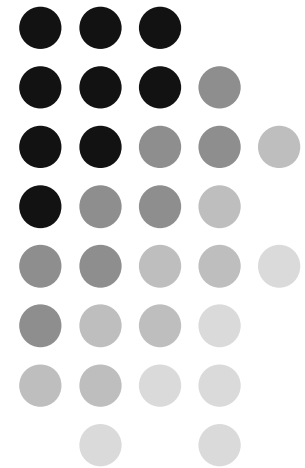
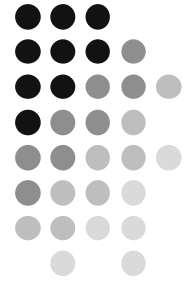
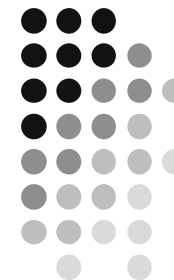

Literárne žánre

lyriky

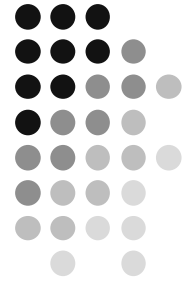

LYRICKÉ ŽÁNRE

- I Súhrnný názov pre určité skupiny literárnych diel, ktoré majú spoločné tematické, kompozičné a štylistické znaky
- I V rámci jednotlivých literárnych druhov je množstvo literárnych žánrov

Sonet / znelka

- tal. *sonetto* – jemný zvuk
- záväzný počet veršov – 14
- pôvodne s touto schémou:
abba/abba/cdc/dcd

prvé štvorveršie obsahuje tézu, tj. nastolenie problému;
druhé štvorveršie antitézu, čiže negáciu
posledné trojveršia tvoria syntézu

- cyklus 15 zneliek = znelkový veniec

Ukážka

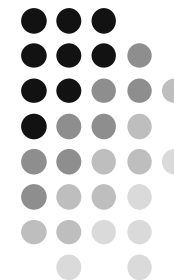
A. Rimbaud: Spáč v údolí

*Hľa, diera zelene, kam sa spev rieky norí,
bláznivo rozšantiac zdrap striebra na tráve,
kde slnce jagá sa z vrcholu divej hory,
hľa, malé údolie v kypiacej páľave.*

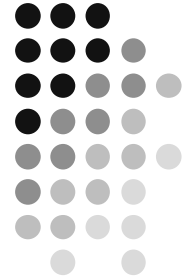
*Spí, ústa dokorán, vojačik prostovlasý,
šiju mu obmýva žerucha belasá,
spí, bledý, pod mráčkom, tam, kde zem trávu tasí,
v zelenej posteli, kam svetlo zlieva sa.*

*S nohami v kosatcoch, spí, tvár mu smiechom svieti,
takýmto úsmevom smejú sa choré deti.
Príroda, zahrej ho, to už chlad ide naň.*

*Vôňa mu k záchvevu nozdry už neprebudí,
spí v slnku s rukami na svojej tichej hrudi,
bok sa mu červenie z dvoch otvorených rán.*

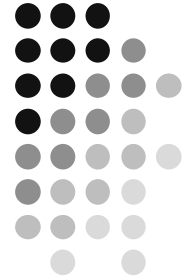

Óda

- gréc. *ode* – pieseň
- vznikla v antickej poézii ako zborová oslavná pieseň - Horácius
- vyniká nadnesenosťou a pátosom
- je adresovaná významnej osobnosti, kolektívu
- básnik oslavuje: národ, slobodu, prírodu, mladosť...
- charakterizujú ju nadšené city, vzletná forma
- patrí do reflexívnej lyriky

Ukážka

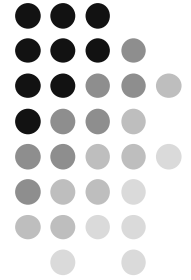

I E.B. Lukáč: Óda na polárnu hviezdu

*Severná hviezda,
ty hviezda hviezd,
zaved' nás domov
z ľadových ciest.*

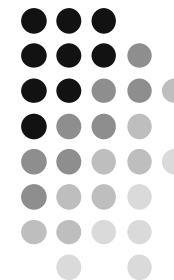
*Pohni sa sama
zo svojho domova.
Zájdi si na juh
ešte raz, poznova.*

Príležitostná báseň

- viaže sa na výnimočnú časovú udalosť
- má oslavný charakter
- vzniká pri jubileách alebo výnimočných udalostiach života spoločnosti
- básnik tvorí text na základe istej spoločenskej objednávky, čo vopred určuje tematickú a obsahovú náplň básne

Ukážka

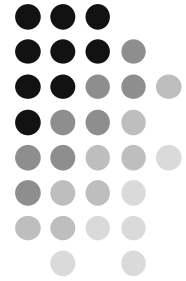

- I A. Sládkovič: Štefanovi Moysesovi na deň sv. Štefana Pramučedníka, 1862

*Štefan! Ty slávnejší si nad kniežatá:
Tí majú len koruny, ale TY si koruna,
Naša koruna, - nie z mizerného zlata,
Ale z dedičstva blahozvestov Soluna,
Z viery našej svätej a lásky uliata! –
Nestíchne nikdy našich poetov struna,
Hlásajúc, že Ty, ó blaho Slovenstva,
Más odložený veniec blahoslavenstva!*

Hymna

- gréc. *hymnos* – chválospev
- je druhom ódy
- má charakter velebenia, chvály
- z textu vyžaruje radosť

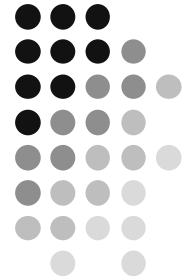

Ukážka

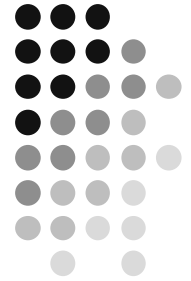
I J. Škamla: Hymna

Ty, neboh.
Človek,
volíš si svoje miesto.
Na kríži vlastnej chrbtice,
vždy
dobrovoľne ukrižovaný,
pozeráš, pozeráš, ako sa láme pruh svetla na tebe.
No nezohýna sa.
Svetlo sa nezohýna.
Vravíš si do noci:
rozpätie kríža je tiež rozpätím,
ak si sa vypäl sám k takému rozmachu.

Vravíš si do noci:
ja, človek, aj to objímam,
k čomu som pripútaný
odvrátenou tvárou.

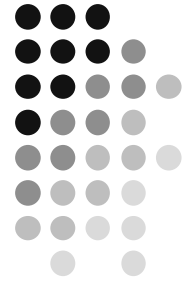

Epigram

- gréc. *epigrama* – nápis
- stručne a duchapľne vyjadruje nejakú životnú pravdu
- obyčajne satirická báseň s výraznou pointou na konci

Ukážka:

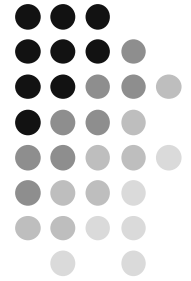
T.Janovic: Polená

*Platilo to včera – a dnes neplatí? –
Polená chcú všetko dávať do laty!*

P.Petiška: Progres

*Prechádzame na svetové trendy:
z terkelice na whisky a brandy.*

Epitaf

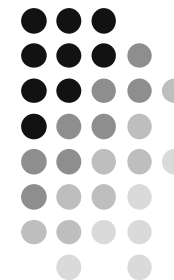

- gréc. *epitafion* – nápis na hrob
- vznikol z epigramu
- nápis na náhrobnom kameni alebo na soche zobrazujúcej mŕtveho

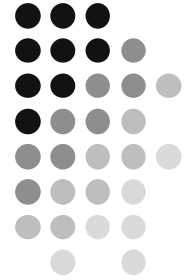
Ukážka:

J. Wolker, Epitaf

*Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž
miloval svět
a pro spravedlnost jeho šel se bít.
Dřív než moh srdce k boji vytasit,
zemřel, mlád dvacet čtyři let.*

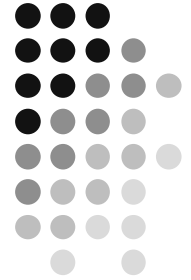

Elégia

- gréc. *elegos* – žalospev
- smutná, melancholická báseň
- môže vystihovať smútok za strateným šťastím, žiaľ zo sklamanej lásky
- obsahuje závažnú myšlienku, ktorá je vyjadrená aj reflexiou a odráža smútočnú náladu, ale aj túžbu zbaviť sa jej

Ukážka:

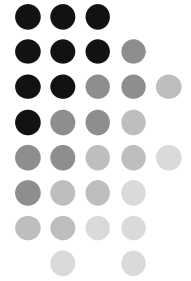

V. Turčány: Elégia d'akovná

*Až ťa raz budiť prestanem, sám tichý –
(až raz nakláňať sa budem nad kalichy,
z nich kal či láska, sladkosti či blen
zalejú zjav, že žiaden nebol slabším
a lichý jas len skúzlia z iných pien?)
vedz, najmilšia, i za to žitiu vd'ačím,
že ukáزال mi tvoje pôvaby,
a nedal trhať plody zakázané.*

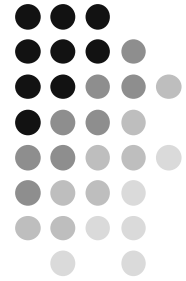
*A ak tá láska k tebe bola by len síz mi dala –
vd'aka ti i za ne.*

Idyla

- gréc. *eidyllion* – obrázok
- menší rozsah
- obdiv k dedinskému životu a prostrediu
- ľudia sú spätí s prírodou – sedliaci, rybári..
- prevládajú prvky neobyčajného a krásneho
- v slovenčine má názov SELANKA (J. Hollý)

Ukážka:

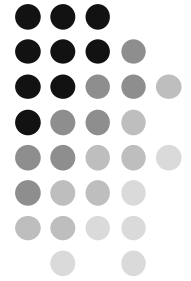

J.Hollý: Selanky (HÁJISLAV)

*Rád si milí o milém zaspívá. Nikdi za horka
Tak ňeťeší o poľedňi ľežať pri potóčku ve stíňe,
Tak ňeťeší z bukověj sladkého si ve smad'e mléka
Číše upiť: jak ťi mňa ťeší jeho pochval'i spívať.
Než poňeváč viššé v prostred ňeba slnko sa blíží,
A všad'e už menšé, vždi i menšé stíni sa úžá:*

*Čas bud'e už k dojeňú pohnuť do košára ovečki.
U mňa zatád' móžeš v stud'eném pod hruškami chládku
Odpočinuť si a dobre hoveť. Mám žinčicu čerstvú,
Mám škercov, mám též léskovcov a oskoruš hojnosť,
Tam ťi bud'em spívať, jak ľen dlho sám chceš očúvať.*

Kaligram

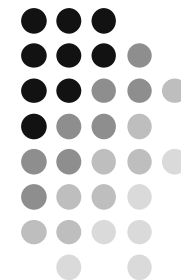

- gréc. *kalos* – krásny, *gramma* – písmo
- grafická báseň
- pomocou textu sú vytvorené obrazce

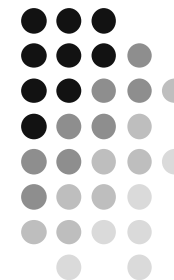
Ukážka:

G.Apollinaire: Kravata

*K A
R T
A A
V
ŤE
ELE
GANTNĚ
ŠKRTÍ
SVLEČ JI
POKUD
NECHCEŠ
SKONČIT
SMR
TÍ*

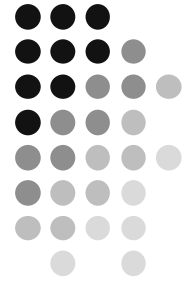

Žalm, pieseň

- **žalm**
 - gréc. *psalmos* – hra na strunovom nástroji
 - je náboženská pieseň kresťanskej liturgie
 - má elegický charakter
 - najznámejšie sú kajúce žalmy, žalmy o márnosti, oslavné žalmy
- **pieseň**
 - spája poéziu s hudbou
 - základný útvar ľudovej slovesnosti

Pásmo

- patrí do modernej poézie
- väčší rozsah
- polytematickosť
- voľné radenie zdanlivo nesúvisiacich tematických celkov ako myšlienok človeka...